

# Održivi razvoj turizam

---

**Zoretić, Korina**

**Undergraduate thesis / Završni rad**

**2023**

*Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj:* **University of Pula / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli**

*Permanent link / Trajna poveznica:* <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:137:347596>

*Rights / Prava:* [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

*Download date / Datum preuzimanja:* **2025-02-23**



*Repository / Repozitorij:*

[Digital Repository Juraj Dobrila University of Pula](#)



Sveučilište Jurja Dobrile u Puli  
Fakultet ekonomije i turizma „Dr. Mijo Mirković“

KORINA ZORETIĆ

## **ODRŽIVI RAZVOJ TURIZMA**

Završni rad

Pula, 2023.

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli  
Fakultet ekonomije i turizma „Dr. Mijo Mirković“

KORINA ZORETIĆ

## **ODRŽIVI RAZVOJ TURIZMA**

Završni rad

JMBAG: 0303094342, redovni student

Studijski smjer: Management i poduzetništvo

Kolegij: Menadžment održivog razvoja

Znanstveno područje: Društvene znanosti

Znanstveno polje: Ekonomija

Znanstvena grana: Opća ekonomija

Mentor: prof. dr. sc. Kristina Afrić Rakitovac

Pula, rujan 2023.



## IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, dolje potpisana KORINA ZORETIĆ, kandidat za prvostupnika MENADŽMENTA I PODZETNIŠTVA ovime izjavljujem da je ovaj Završni rad rezultat isključivo mogega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio Završnog rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz kojega necitiranog rada, te da ikoji dio rada krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Student

---

U Puli, \_\_\_\_\_, \_\_\_\_\_ godine



## IZJAVA

### o korištenju autorskog djela

Ja, KORINA ZORETIĆ dajem odobrenje Sveučilištu Jurja Dobrile u Puli, kao nositelju prava iskorištavanja, da moj završni rad pod nazivom ODRŽIVI RAZVOJ TURIZMA koristi na način da gore navedeno autorsko djelo, kao cjeloviti tekst trajno objavi u javnoj internetskoj bazi Sveučilišne knjižnice Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli te kopira u javnu internetsku bazu završnih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice (stavljanje na raspolaganje javnosti), sve u skladu s Zakonom o autorskom pravu i drugim srodnim pravima i dobrom akademskom praksom, a radi promicanja otvorenoga, slobodnoga pristupa znanstvenim informacijama.

Za korištenje autorskog djela na gore navedeni način ne potražujem naknadu.

U Puli, \_\_\_\_\_ (datum)

Potpis

---

## Sadržaj

<b>1. UVOD</b> .....	<b>1</b>
<b>2. UTJECAJ TURIZMA NA OKOLIŠ</b> .....	<b>2</b>
2.1. Utjecaj turizma na prirodni okoliš .....	3
2.2. Utjecaj turizma na socio-kulturni okoliš .....	5
<b>3. ODRŽIVI RAZVOJ TURIZMA</b> .....	<b>7</b>
3.1. Pojmovno određenje i načela .....	7
3.2. Uloge dionika u održivom turizmu .....	10
3.3. Upravljanje održivim turizmom.....	11
<b>4. IMPLEMENTACIJA KONCEPCIJE ODRŽIVA TURIZMA</b> .....	<b>13</b>
4.1. Primjena koncepcije održiva turizma u odabranim selektivnim oblicima turizma .....	13
4.2. Uspješni primjeri u svijetu .....	16
4.2.1. Razvoj održivog turizma u odabranim zemljama.....	16
4.2.2. Primjena održiva turizma u poslovnom sektoru.....	19
<b>5. RAZVOJ TURIZMA U HRVATSKOJ</b> .....	<b>22</b>
5.1. Povijesni razvoj turizma .....	22
5.2. Odabrana obilježja suvremenog turizma .....	26
5.3. Primjeri dobre prakse održivog razvoja turizma .....	29
5.4. Izazovi daljnjeg razvoja održiva turizma .....	31
<b>6. ZAKLJUČAK</b> .....	<b>33</b>
<b>7. LITERATURA</b> .....	<b>35</b>
Popis tablica.....	39
Sažetak.....	40
Summary.....	41

## 1. UVOD

Turizam je jedna od najbrže rastućih industrija u svijetu koja ima značajan utjecaj na gospodarstvo, kulturu i društvo. Međutim, kao i sve druge ljudske djelatnosti, turizam također ima negativan utjecaj na okoliš, zajednice i kulturne resurse koje posjećuje. Stoga, sve veća svijest o važnosti očuvanja prirodnih i kulturnih resursa potaknula je razvoj koncepta održivog turizma. Turizam ima status kao jedne od najmasovnijih i najdinamičnijih pojava u današnje vrijeme, zadire gotovo u sve dimenzije gospodarskog i društvenog razvoja te međusobno djeluje na tijek svakidašnjeg života.

Održivi turizam podrazumijeva razvoj turizma na način koji uzima u obzir ekološke, socijalne i ekonomske aspekte održivog razvoja. Cilj održivog turizma je da turistička djelatnost pridonosi očuvanju prirodnih i kulturnih resursa, poboljšanju kvalitete života lokalnih zajednica, te doprinosi održivom razvoju gospodarstva.

U ovom radu će se detaljnije prikazati koncept održivog turizma, njegovi principi i prakse, te utjecaj turizma na okoliš i kulturne resurse. Cilj je ukazati na samu važnost održivog turizma i sve pozitivne promjene koje nosi sa sobom jer je to budućnost turizma. Također ćemo analizirati primjere održivog turizma u svijetu i u Hrvatskoj, kao i prepreke koje otežavaju razvoj održivog turizma i potencijalna rješenja za njihovo prevladavanje.

Rad se, uz Uvod i Zaključak, sastoji od pet poglavlja. Poslije uvoda objasniti će se utjecaj turizma na okoliš i kulturne resurse sa primjerima negativnih utjecaja. Zatim, u sljedećem poglavlju baviti ćemo se održivim razvojem turizma njegovim upravljanjem i načelima te ulogom dionika u održivom turizmu. Potom slijedi sam implementacija koncepcije održiva turizma i primjeri u svijetu te u poslovnom sektoru. U posljednjem poglavlju prije zaključka navesti ćemo primjere dobre prakse u Hrvatskoj te ćemo proći kroz povijest hrvatskog turizma uz odabrane statističke pokazatelje suvremenog turizma. Također, navesti ćemo i prepreke te potencijalna rješenja za održivi razvoj turizma u Hrvatskoj. U radu se koriste metode klasifikacije, dokazivanja, komparacije, prikupljanja podataka i analize uz metodu sinteze.

## 2. UTJECAJ TURIZMA NA OKOLIŠ

Razvoj turizma kakav danas poznajemo počeo je u prvoj polovini prethodnog stoljeća, s dolaskom željeznica i industrijskom revolucijom koja je ubrzala putovanja. Moderni oblik turizma, usmjeren na kulturu i zdravlje, procvao je u 16. stoljeću, posebno kroz popularnost "Grand Tour" putovanja aristokracije. Ovaj koncept putovanja oblikovao je europsku intelektualnu elitu i potaknuo razvoj turističke infrastrukture, uključujući gostionice i turističke vodiče, čime je ostavio dubok i dugotrajan utjecaj na turizam u Europi. (Dobrota, 2019.)

„Turizam ima značajan utjecaj na okoliš i kulturne resurse diljem svijeta“. (Krbec, 2013.) Prekomjerni razvoj turizma može dovesti do povećane potrošnje prirodnih resursa poput vode, energije i hrane. Prekomjerni turistički promet može uzrokovati degradaciju okoliša, uključujući one ekosustave poput plaža, šuma i koraljnih grebena. Klimatske promjene, uzrokovane između ostalog i turističkim aktivnostima, mogu imati dugoročne posljedice po okoliš. Izgradnja turističke infrastrukture poput hotela, odmarališta i prometnica često rezultira gubitkom prirodnih staništa i uništavanjem kulturnih spomenika.

Masovni turizam može dovesti do prenapučenosti određenih područja, što negativno utječe na lokalnu kulturu i zajednicu. Neodgovorno ponašanje turista kao što su onečišćenje, divlje odlagalište smeća i nedostatak poštivanja lokalnih običaja može naštetiti kulturnim resursima. Neetičke aktivnosti poput ilegalne trgovine divljim životinjama i uništavanja prirodnih područja radi zadovoljavanja turističke potražnje imaju dugotrajne posljedice.

No, turizam može pružiti poticaj za očuvanje prirodnih i kulturnih resursa kroz ekološki osviještena putovanja i podršku lokalnoj ekonomiji. Održivi turizam promiče uravnoteženi pristup koji minimizira negativne utjecaje na okoliš te na kulturnu baštinu. (Brkljača-Pucar, 2016.) Edukacija turista o važnosti očuvanja okoliša i poštivanju lokalnih kultura ključna je za smanjenje negativnih utjecaja turizma. Alternativni oblici turizma poput eko-turizma, ruralnog turizma i kulturnog turizma mogu pružiti održive alternative tradicionalnom masovnom turizmu. (Dobrota, 2019.)



Lokalno stanovništvo treba biti uključeno u odlučivanje o turističkim aktivnostima kako bi se osiguralo poštivanje njihovih interesa i očuvanje kulturnih vrijednosti. Utjecaj turizma na okoliš i kulturne resurse treba pratiti i procjenjivati putem adekvatnih istraživanja i monitoringa. Promoviranje ekološki osviještenih praksi među turističkim industrijskim sektorima, poput smještaja, prijevoza te turističkih atrakcija je vrlo bitno kako bi se smanjio negativan utjecaj turizma na okoliš i na kulturne resurse. (Štimac, 2018.)

## **2.1. Utjecaj turizma na prirodni okoliš**

Turizam nerijetko rezultira negativnim utjecajima na okoliš i kulturu. Prekomjerni turistički promet koji dovodi do degradacije osjetljivih ekosustava kao što su koraljni grebeni i šume, što rezultira gubitkom biološke raznolikosti. (Kosanović, 2004.) Povećanje turističkog prometa često rezultira prekomjernom potrošnjom vode, energije i drugih prirodnih resursa. Turističke aktivnosti poput smještaja, prijevoza i rekreacije zahtijevaju velike količine energije i vode. Izgradnja turističke infrastrukture, poput hotela, odmarališta i cesta, često rezultira gubitkom prirodnih staništa i fragmentacijom ekosustava. Turistička industrija također koristi velike količine pitke vode za pranje, zalijevanje i održavanje zelenih površina.

Osim toga, turizam može pridonijeti degradaciji vodnih resursa zbog povećane potrošnje vode i onečišćenja otpadnim vodama. Aktivnosti poput ronjenja i ribolova mogu imati negativan utjecaj na morske ekosustave i ugroziti bioraznolikost. Prekomjerno posjećivanje prirodnih destinacija poput nacionalnih parkova i zaštićenih područja može uzrokovati eroziju tla i oštećenje vegetacije. Nažalost, neodgovorno odlaganje smeća i otpada od strane turista dodatno zagađuje prirodna područja i ugrožava zdravlje ekosustava. Turizam također pridonosi klimatskim promjenama kroz emisije stakleničkih plinova iz transporta i energetske sustava, što negativno utječe na prirodne resurse. Intenzivna potrošnja hrane i povećani uzgoj stoke radi zadovoljavanja turističke potražnje također doprinose degradaciji poljoprivrednih površina i gubitku biološke raznolikosti. (Kosanović, 2004.)

Izgradnja turističkih objekata poput golf terena, skijališta i drugih infrastrukture često zahtijeva deforestaciju i uništavanje prirodnih ekosustava. Turističke aktivnosti mogu

poremetiti prirodne cikluse i migracije životinja, što može imati dugoročne posljedice na populacije divljih vrsta. Pored toga, prekomjerna eksploatacija obalnih područja radi turističkih objekata može dovesti do erozije plaža i uništavanja morskih staništa. Promjena u korištenju zemljišta zbog turizma također ima negativan utjecaj na prirodne ekosustave, uključujući šume i poljoprivredne površine. (Krbec, 2013.)

Povećanje turističkog prometa često dovodi do intenzivnog pritiska na ekosustave i ugrožava raznolikost života na Zemlji. Prekomjerno posjećivanje prirodnih destinacija, zaštićenih područja i koraljnih grebena može dovesti do narušavanja staništa, uništavanja prirodnih resursa i ugrožavanja mnogih vrsta. Već navedene aktivnosti poput ronjenja, planinarenja, promatranja divljih životinja i nekih ekstremnih sportova, mogu imati negativne učinke na bioraznolikost. Neetičko ponašanje turista, kao što je uznemiravanje životinja ili sakupljanje rijetkih biljnih vrsta, može imati dugoročne posljedice po očuvanje prirodnih staništa i ugroziti opstanak ugroženih vrsta.

Međutim, turizam i pridonosi klimatskim promjenama. Putovanja avionom, automobilima i drugim prijevoznim sredstvima generiraju velike količine stakleničkih plinova, uključujući ugljični dioksid (CO<sub>2</sub>) i dušični oksid (N<sub>2</sub>O). Osim toga, turističke infrastrukture, poput hotela, odmarališta i restorana, troše velike količine energije i proizvode emisije stakleničkih plinova.

Klimatske promjene mogu imati negativan utjecaj na bioraznolikost, uključujući promjene u staništima, migracijske rute i raspodjelu vrsta. To može dovesti do smanjenja populacija, izumiranja vrsta i poremećaja u ekosustavima. Povećanje temperature mora utječe na koraljne grebene, koji su jedni od najbogatijih staništa bioraznolikosti na planeti, te dovodi do njihove koraljne grebene do izbjeljivanja i propadanja. (Kosanović, 2004.)

Turizam također ima potencijal za pozitivan utjecaj na bioraznolikost i klimatske promjene. Održivi turizam, koji promiče odgovorno ponašanje turista i upravljanje destinacijama na način koji čuva prirodu, može pridonijeti očuvanju bioraznolikosti i smanjenju emisija stakleničkih plinova. Ekoturizam, koji promovira obrazovanje o prirodi i podržava lokalne zajednice, može stvoriti svijest o važnosti očuvanja prirode i potaknuti lokalni razvoj.

U konačnici, zaštita bioraznolikosti i ublažavanje klimatskih promjena zahtijevaju suradnju svih dionika, uključujući putnike, turističku industriju, vladine institucije i

lokalne zajednice. Samo kroz održivi turizam možemo osigurati da ljepota i bogatstvo naše planete budu sačuvani za buduće generacije. U svjetlu tih problema, važno je uspostaviti održivi pristup turizmu da se smanje negativni utjecaji na prirodne resurse.

## **2.2. Utjecaj turizma na socio-kulturni okoliš**

Turizam ima značajan utjecaj na kulturne resurse i lokalnu zajednicu diljem svijeta. Kada destinacije postanu popularne među turistima, to može imati duboke posljedice na lokalnu kulturu, tradiciju i način života. Masovni turizam može dovesti do komercijalizacije autentičnih kulturnih iskustava i transformacije tradicionalnih običaja u turističke atrakcije. (Kožić, 2013.) To može rezultirati gubitkom povijesnih zgrada, arhitekture i kulturnih spomenika koji su važan dio identiteta lokalne zajednice.

Izgradnja velikih turističkih kompleksa i infrastrukture često rezultira gubitkom prirodnih staništa i fragmentacijom ekosustava. To može rezultirati gubitkom povijesnih zgrada, arhitekture i kulturnih spomenika koji su važan dio identiteta lokalne zajednice. Neodgovorno odlaganje otpada i onečišćenje vode od strane turista negativno utječu na okoliš, uključujući obalna područja, plaže, rijeke i jezera. Neodrživo korištenje vode u turizmu može smanjiti dostupnost pitke vode za lokalno stanovništvo i ekosustave. Također, masovni priljev turista može stvoriti prenapučenost u određenim područjima, što može negativno utjecati na autentičnost i autentično iskustvo lokalne kulture.

Pored toga, neodgovorno ponašanje turista može narušiti kulturnu baštinu. Nedostatak poštovanja lokalnih običaja, vandalizam, divlje odlaganje smeća i nedostatak senzibiliteta prema lokalnim vrijednostima mogu ozbiljno oštetiti kulturne resurse i uznemiriti lokalnu zajednicu. Turizam može potaknuti komercijalizaciju umjetnosti i rukotvorina, umjesto podrške lokalnim tradicijama. Izgradnja turističkih objekata u povijesnim naseljima može uništiti kulturnu baštinu.

Turizam može izazvati sociokulturne promjene i utjecati na identitet i društvenu koheziju lokalnih zajednica. Stoga je važno promovirati održivi turizam koji poštuje prirodne resurse i čuva kulturnu baštinu, uz sudjelovanje lokalnog stanovništva u planiranju i upravljanju turističkim aktivnostima. (Krbec, 2013.)

Ipak, turizam također može pružiti priliku za očuvanje kulturne baštine i poticanje lokalnog razvoja. Turizam može podržati lokalne obrte, umjetnost, rukotvorine i tradicionalne vještine, što pomaže u održavanju kulturnog nasljeđa. Kroz kulturni turizam, posjetitelji imaju priliku upoznati se s različitim kulturama, običajima i tradicijama, što promiče međusobno razumijevanje i toleranciju.

Važno je da turizam bude integriran u lokalnu zajednicu i da se njezini interesi uzmu u obzir u planiranju turističkih aktivnosti. Lokalno stanovništvo treba biti uključeno u donošenje odluka, kako bi se osiguralo da turizam pruža koristi lokalnoj zajednici, a ne samo vanjskim interesima. Održivi turizam može potaknuti ekonomski razvoj, stvaranje radnih mjesta i očuvanje kulturne autentičnosti.

Kroz osvješćivanje turista, edukaciju o važnosti poštivanja lokalnih običaja i tradicija te podršku lokalnim inicijativama, turizam može postati sredstvo za očuvanje kulturnih resursa i jačanje lokalnih zajednica. (Carić i drugi, 2006.)

### 3. ODRŽIVI RAZVOJ TURIZMA

Prema Dobrota (2015.), održivi razvoj turizma obuhvaća:

- optimalno korištenje prirodnih resursa: to podrazumijeva iskorištavanje prirodnih resursa na način koji ne narušava ekološke procese, štiti prirodnu baštinu i biološku raznolikost.
- poštivanje društvenih i kulturnih vrijednosti: to uključuje poštivanje kulturne baštine, tradicionalnih vrijednosti i međukulturalno razumijevanje i toleranciju.
- dugoročno planiranje za unaprjeđenje gospodarskih prilika: ovo se odnosi na dugoročno planiranje koje doprinosi poboljšanju gospodarskih prilika i smanjenju siromaštva, uz pozitivan utjecaj na društvo u određenoj zajednici.

Važno je napomenuti da se održivi turizam može primijeniti u svim segmentima turističke industrije i u svim turističkim destinacijama. U Hrvatskoj, održivi turizam je postao izrazito važan tijekom posljednja tri desetljeća, s obiljem konferencija, edukacija i publikacija posvećenih toj temi.

Posebna pažnja usmjerena je prema poticanju održivog razvoja ruralnih dijelova Hrvatske, gdje turizam ima potencijala igrati ključnu ulogu. Također, naglasak je stavljen na destinacije koje privlače masovni turizam i gdje je očuvanje prirodnih i kulturnih resursa od iznimne važnosti kako bi se spriječila njihova degradacija.

#### 3.1. Pojmovno određenje i načela

Pojam „održivog razvoja“ proizlazi iz općeg pojma razvoja. Prema jednoj od mnogobrojnih definicija, održivi razvoj predstavlja promjenu u strukturi globalne proizvodnje i potrošnje koja ne narušava ekosustave. Ovaj oblik razvoja je usklađen s ekosustavima te bi trebao biti održiv na dugoročnoj razini. (Štimac, 2018.)

„Potrebno je uskladiti ekonomske, društvene i ekološke dimenzije održivog razvoja kako bi se osigurala održivost turizma“. (Dobrota, 2015.)

Ekonomska dimenzija održivog turizma obuhvaća investiranje u lokalne zajednice u kojima se nalaze turistički smještajni kapaciteti. To uključuje reinvestiranje dijela

prihoda u svrhu zaštite kulturne i prirodne baštine, zapošljavanje lokalnog stanovništva i podršku lokalnim proizvođačima putem kupovine njihovih proizvoda. U tom smislu, održivi turizam promiče ravnomjernu raspodjelu koristi i povećava doprinos turizma lokalnom gospodarstvu. Jedan od ključnih elemenata je ulaganje u područja u kojima se nalaze smještajni objekti, što uključuje reinvestiranje dijela profita natrag u lokalnu zajednicu. Ovaj pristup omogućuje zaštitu kulturnih i prirodnih dobara te potiče očuvanje lokalnog identiteta i naslijeđa. Zapošljavanje lokalnog stanovništva također ima važnu ulogu u održivom turizmu. Kroz stvaranje radnih mjesta za lokalne ljude, turizam pruža prilike za poboljšanje ekonomske situacije u zajednici. Ovaj pristup također doprinosi osnaživanju lokalnog stanovništva, potiče socijalnu koheziju i smanjuje nejednakosti u raspodjeli prihoda. Kupovanje proizvoda od lokalnih proizvođača također je važan aspekt održivog turizma. To potiče lokalno gospodarstvo, podržava male poduzetnike i poljoprivrednike te omogućuje gostima da iskuse autentične proizvode i kulture odredišta. Osim toga, kupovanje lokalnih proizvoda smanjuje negativne utjecaje na okoliš koji proizlaze iz transporta i ambalaže. Kroz sve ove mjere, održivi turizam promiče ravnomjernu raspodjelu koristi i povećava doprinos turizma lokalnom gospodarstvu. Umjesto da se korist od turizma koncentrira samo u nekoliko velikih igrača, održivi turizam stvara prilike za širu zajednicu da profitira od turističke industrije. Ovaj pristup pomaže u izgradnji snažne lokalne ekonomije koja je otpornija na fluktuacije u turističkom sektoru i omogućuje dugoročnu održivost destinacije. (Štimac, 2018.)

Društveni principi održivog turizma obuhvaćaju različite strategije koje promiču socijalnu održivost turističke destinacije. Jedan od tih principa je pružanje preporuka gostima o lokalnim proizvodima i uslugama. Ova praksa potiče goste da podrže lokalne proizvođače, obrtnike i trgovce, čime se jača lokalna ekonomija i očuvanje kulturnog identiteta destinacije. Podržavanje rada lokalnih udruženja također ima značajnu ulogu u održivom turizmu. Ta udruženja često pridonose zaštiti prirodne i kulturne baštine, promoviraju održivu praksu i poduzimaju mjere za socijalnu osviještenost. Kroz suradnju s takvim organizacijama, turizam može imati pozitivan utjecaj na lokalnu zajednicu, doprinoseći njezinoj održivosti i poboljšanju kvalitete života lokalnih stanovnika. Također je značajno u kontekstu društvene održivosti u turizmu i odbijanje suradnje s dobavljačima koji koriste dječju radnu snagu ili provode eksperimente na životinjama. Održivi turizam postavlja visoke standarde etičkog

poslovanja, čime se štiti prava djece, životinja i cjelokupne zajednice. Ova praksa promiče odgovornost i osviještenost kod turističkih subjekata, ističući važnost poštovanja ljudskih i životinjskih prava te unaprjeđenja društvenih uvjeta u destinacijama. Kroz sve ove mjere, društveni aspekti održivog turizma stvaraju inkluzivno i pravedno okruženje za lokalnu zajednicu. Potiču se međusobno poštovanje, razumijevanje i tolerancija između turista i domaćina, stvarajući platformu za kulturnu razmjenu i obogaćivanje iskustava. Održivi turizam također promiče osviještenost o društvenim pitanjima i potiče turiste da budu odgovorni potrošači, podržavajući prakse koje doprinose boljoj budućnosti destinacija i njezinih zajednica. (Dobrota, 2015.)

Ekološki aspekti održivog turizma obuhvaćaju niz mjera usmjerenih na zaštitu okoliša i očuvanje prirodnih resursa. Jedan od bitnih elemenata je "pametno" raspolaganje energijom, što uključuje učinkovitu uporabu vode, električne energije i drugih izvora energije. (Dobrota, 2015.) Kroz primjenu energetski učinkovitih tehnologija, upotrebu obnovljivih izvora energije i edukaciju zaposlenika i gostiju o štednji energije, turizam može značajno smanjiti svoj ekološki otisak i doprinijeti održivosti. Recikliranje materijala, poput papira, plastike i stakla, također je važan ekološki aspekt održivog turizma. Postavljanje sustava za odvajanje i recikliranje otpada u smještajnim objektima i turističkim destinacijama pridonosi smanjenju količine otpada koji završava na odlagalištima i smanjuje negativne utjecaje na okoliš. Osim toga, promicanje svijesti među zaposlenicima i gostima o važnosti recikliranja potiče ekološki odgovorno ponašanje i doprinosi očuvanju prirodnih resursa. Izgradnja ekološke politike koja se provodi u praksi ključna je za postizanje ekološke održivosti u turizmu. To uključuje uspostavljanje smjernica i standarda za upravljanje okolišnim pitanjima, kao i primjenu konkretnih mjera zaštite okoliša u operacijama turističkih objekata. Ova politika trebala bi obuhvatiti aspekte poput smanjenja potrošnje vode i energije, upravljanja otpadom, zaštite prirodnih područja te edukacije gostiju i zaposlenika o važnosti očuvanja okoliša. Podizanje svijesti gostiju i zaposlenika o ekološkim mjerama igra ključnu ulogu u promicanju održivog turizma. Obuka o održivim praksama, poput ekonomiziranja energije i vode, pravilnog postupanja s otpadom i zaštite prirodnih okoliša, pomaže u naglašavanju važnosti zaštite okoliša. Edukacijom i osnaživanjem gostiju i zaposlenika, turizam može potaknuti promjene u njihovom ponašanju i tako doprinijeti dugoročnoj održivosti destinacija. (Štimac, 2018.)

Kombinacija svih navedenih ekonomskih, društvenih i ekoloških aspekata stvara temelje za održiv turizam koji smanjuje negativne utjecaje na okoliš.

### **3.2. Uloge dionika u održivom turizmu**

Održivi turizam zahtijeva suradnju svih dalje navedenih sudionika kako bi se osiguralo da turizam pridonosi očuvanju okoliša, podržava lokalne zajednice i pruža iskustva koja obogaćuju turiste i destinacije koje posjećuju.

Suradnja lokalne zajednice i turističkih djelatnika ključna je za uspješan razvoj održivog turizma. Uključivanje lokalnog stanovništva u planiranje, upravljanje i odlučivanje o turističkim aktivnostima omogućava da se uzmu u obzir njihovi interesi, potrebe i vrijednosti. (Rajko i Krajnović, 2013.) Lokalno stanovništvo može pružiti dragocjeni uvid u očuvanje prirodnih i kulturnih resursa te promicati autentična iskustva za posjetitelje. Kroz suradnju, lokalna zajednica i turistički sektor mogu zajednički razvijati održive strategije koje osiguravaju dugoročnu korist za sve uključene strane.

Edukacija turista o važnosti zaštite okoliša, poštivanju lokalnih kultura i promicanju odgovornog ponašanja igra ključnu ulogu u održivom turizmu. (Brkljača-Pucar, 2016.) Informiranje turista o važnosti zaštite okoliša, kulturne baštine i lokalnih tradicija pomaže im razumjeti utjecaj svojih putovanja i donositi odgovorne odluke tijekom boravka. Turisti se mogu uputiti o pravilima ponašanja u prirodi, štednji energije i vode, ispravnom odlaganju otpada te poticanju lokalnog gospodarstva. Kroz edukaciju, turisti postaju svjesni svog utjecaja na destinacije koje posjećuju te se potiče njihova aktivna uloga u očuvanju okoliša i podržavanju lokalne zajednice.

Međutim, najbitniju ulogu ima država odnosno vlast koja ima odgovornost i moć za donošenje zakona, propisa i politika koji reguliraju turizam. Što uključuje zakone o zaštiti okoliša, kulturnom nasljeđu, radnim pravima i drugim aspektima koji se odnose na turizam. Također se brinu da se poštuju međunarodni standardi održivog turizma. Države i županije su te koje pružaju financijsku potporu ili poticaje održivim turističkim projektima i inicijativama kao npr. potpore za ekološke inicijative, obnovu kulturne baštine i druge projekte koji podržavaju održiv turizam.



Države i lokalne vlasti imaju odgovornost za zaštitu prirodnog okoliša i biološke raznolikosti u destinacijama. To uključuje uspostavljanje zaštićenih područja, primjenu ekoloških standarda i edukaciju o očuvanju okoliša.

Kako bi se razvili održivi turistički proizvodi i usluge potrebna je suradnja Države, županija i općina s privatnim sektorom i lokalnom zajednicom, a to uključuje poticanje na odgovorno poslovanje, promicanje lokalnih proizvoda i usluga te stvaranje partnerstava.

### **3.3. Upravljanje održivim turizmom**

Održivi turizam predstavlja strateški pristup putovanjima i turizmu, usmjeren na dugoročne ciljeve bez negativnih utjecaja na okoliš, dok istovremeno poštuje ekonomske, društvene, ekološke i kulturne vrijednosti odredišta u kojem se odvija. Ukratko, održivi turizam znači mudro upravljanje turističkim resursima, bilo da se radi o kulturnim blagodatima ili prirodnim bogatstvima.

Održivi turizam je kompleksan proces u kojem su ključni dionici te postoje mnogobrojni pristupi održivosti. Jedan od mogućih razvoja održiva turizma je metodologiji razvoja „turizma kroz deset koraka“ (Carić i drugi, 2006.) Prvi korak je postavljanje jasnih ciljeva i vizije, koje moraju biti realne, ostvarive i precizno definirane.

U drugom koraku, identificiramo ključne dionike koji će nam pružiti podršku i surađivati s nama u promicanju odgovornog turizma. Važno je znati tko dijeli naše interese i ciljeve.

Treći korak uključuje prikupljanje potrebne dokumentacije i dodatnih informacija kako bismo analizirali trenutno stanje i potencijalna turistička tržišta. Ovdje trebamo procijeniti vrijednost kulturne i prirodne baštine te definirati tematske smjernice.

Četvrti korak omogućava razumijevanje onoga što čini našu regiju, destinaciju ili proizvod posebnim. To uključuje identifikaciju prirodnih i kulturnih resursa i procjenu njihovog turističkog potencijala.

Peti korak je usmjeren na prepoznavanje ključnih područja i problema koji utječu na našu regiju, destinaciju ili proizvod. To nam pomaže identificirati ključne izazove koji se tiču lokalne zajednice, posjetitelja, infrastrukture i zakonodavstva.

U šestom koraku provodimo analizu prikupljenih podataka koristeći različite metode kao što su analiza tržišta, SWOT analiza, analiza troškova i koristi itd.

Sedmi korak uključuje formuliranje pisane izjave o načelima i ciljevima temeljenim na prikupljenim podacima iz prethodnih koraka.

Osmi korak je posvećen detaljnom razmatranju ideja i opcija te radu na njihovom razvoju u suradnji s ključnim dionicima. Deveti korak uključuje provedbu ideja, aktivnosti i metoda praćenja i evaluacije kako bismo osigurali da se postavljeni ciljevi ostvaruju. Posljednji, deseti korak obuhvaća pripremu sažete izjave koja sadrži ključne vrijednosti, tematske smjernice i područja razvoja, kao i rezultate postignute kroz cijeli proces.

## **4. IMPLEMENTACIJA KONCEPCIJE ODRŽIVA TURIZMA**

Održivi turizam u stvarnom svijetu predstavlja koherentan pristup koji teži smanjenju štetnih učinaka turizma na okoliš, kulturu i lokalnu zajednicu. Destinacije trebaju oblikovati strategije upravljanja turizmom temeljene na načelima održivosti i dugotrajnog očuvanja resursa. Održiv turizam uključuje planiranje, ekološku brigu, društvenu odgovornost i ekonomske koristi, te zahtijeva strategije za očuvanje okoliša, poticanje lokalnog razvoja i educiranje turista, uz redovito praćenje rezultata radi trajne održivosti destinacije. Suradnja između vladinih institucija, turističke industrije, lokalnih zajednica i nevladinih organizacija ključna je za uspješan razvoj održivog turizma. (Krbec, 2013)

### **4.1. Primjena koncepcije održiva turizma u odabranim selektivnim oblicima turizma**

Selektivni oblici turizma razlikuju se po interesima, motivima i preferencijama putnika, po radi toga u ovom poglavlju razmatrati će se eko turizma, ruralni, poslovni, religiozni, medicinski i sportski turizam te sam razvoj turizma s niskim utjecajem na okoliš.

Eko turizam u praksi predstavlja oblik turizma utemeljen na principima održivosti, zaštiti okoliša i promicanju prirodnih resursa. Svrha ove vrste turizma je minimalizirati negativne učinke na prirodu, promicati očuvanje ekosustava i podizati svijest o važnosti zaštite prirodnog okoliša. Eko turizam pruža posjetiteljima priliku za istraživanje prirodnih ljepota, divljeg svijeta i kulturnog nasljeđa na način koji potiče održivost i pridonosi lokalnim zajednicama. (Ojurović, 2017.)

U praksi, eko turizam uključuje planiranje turističkih aktivnosti na način koji minimizira negativne utjecaje na prirodu. To uključuje ograničavanje broja posjetitelja kako bi se izbjeglo pretjerano opterećenje osjetljivih područja, kao i uspostavljanje strogih smjernica za očuvanje prirodnih staništa i bioraznolikosti. Turističke aktivnosti, poput planinarenja, promatranja divljih životinja ili ronjenja, provode se uz pažljivo praćenje i poštivanje ekosustava i lokalnih zakona.

Eko turizam također ima pozitivan utjecaj na lokalnu zajednicu. Ovaj oblik turizma promiče lokalno zapošljavanje i potiče lokalno stanovništvo da se uključi u turističku industriju. Pomaže u očuvanju kulturnog nasljeđa i tradicija lokalnih zajednica, pružajući podršku lokalnim obrtima, umjetnicima i proizvođačima hrane. Također, eko turizam potiče razvoj održivih infrastrukturnih projekata, kao što su obnovljivi izvori energije i ekološki osvijestene građevine.

Ruralni turizam u praksi predstavlja oblik turizma koji se fokusira na posjete ruralnim područjima, udaljenim selima i lokalnim zajednicama. (Ružić, 2005.) Ova vrsta turizma omogućuje posjetiteljima da dožive autentični način života u ruralnim područjima, istraže prirodne ljepote, upoznaju se s lokalnom kulturom, tradicijama i običajima te podrže lokalno gospodarstvo.

U praksi, ruralni turizam obuhvaća razvoj turističke infrastrukture u ruralnim područjima poput seoskih smještaja, seoskih kuća za odmor ili lokalnih gostionica. (Zekan, 2007.) Ovi oblici smještaja često se nalaze u tradicionalnim zgradama s karakterističnom arhitekturom i pružaju posjetiteljima priliku da urone u lokalnu kulturu i način života.

Aktivnosti u ruralnom turizmu obuhvaćaju različite oblike doživljaja, kao što su poljoprivredne aktivnosti, berbe voća ili povrća, učenje tradicionalnih zanata, jahanje, biciklizam, planinarenje ili upoznavanje lokalnih obrta i umjetnosti. Ove aktivnosti pružaju gostima mogućnost da se povežu s prirodom, nauče o tradicionalnim vještinama i ožive autentično iskustvo ruralnog života.

Ruralni turizam također promiče održivi razvoj lokalnih zajednica. Potiče se podrška lokalnim proizvođačima hrane, umjetnicima i zanatlijama, što doprinosi lokalnom gospodarstvu i očuvanju kulturne baštine. Uključivanje lokalnog stanovništva u turističke aktivnosti kroz vodičke usluge, organizaciju kulturnih događanja ili prodaju lokalnih proizvoda pridonosi razvoju ruralnih područja.

Poslovni turizam koji uključuje putovanja radi konferencija, poslovnih sastanaka, sajмова i seminara. Takav oblik turizma omogućuje kvalitetnu razmjenu ideja, uspostavu budućih poslovnih kontakata te stvaranje nove mreže sa ljudima iz cijelog svijeta. Poslovni turizam doprinosi ekonomiji destinacija kroz prihode od restorana, smještaja i drugih usluga koje pružaju resurse koji su potrebni za razvoj lokalne infrastrukture.

Oduvijek popularan, religiozni turizam gdje ljudi posjećuju sveta mjesta, crkve, džamije, hramove. Religiozni turizam se temelji na duhovnom iskustvu, vjeri i posvećenosti.

Ne zaobilazni medicinski turizam gdje putnici odnosno ljudi putuju u druge zemlje ili susjedne gradove gdje je povoljnija i kvalitetnija medicinska usluga. To može uključivati, stomatološke preglede, operacije, fizikalne terapije i sl.

Opće poznati sportski turizam kada ljudi odlaze u destinacije kako bi sudjelovali u nekim sportskim događajima, maratonima, turnirima poput trčanja, skijanja, bicikliranja itd.

Razvoj turizma s niskim utjecajem na okoliš predstavlja ključni aspekt održivog turizma i odgovoran pristup putovanjima. Ova vrsta turizma ima za cilj smanjiti negativne utjecaje na okoliš, očuvati prirodne resurse i podržati održivi razvoj.

U praksi, razvoj turizma s niskim utjecajem na okoliš uključuje nekoliko ključnih aspekata. Prvo, destinacije trebaju provesti procjenu utjecaja turizma na okoliš kako bi identificirale ključne izazove i mogućnosti za poboljšanje. To uključuje analizu potrošnje vode i energije, upravljanje otpadom i emisijama stakleničkih plinova. Drugo, turističke aktivnosti trebaju biti usmjerene prema očuvanju prirodnih staništa, bioraznolikosti i ekosustava. To može uključivati ograničenje broja posjetitelja u osjetljivim područjima, promicanje održivih oblika prijevoza kao što su biciklizam ili pješaćenje te edukaciju turista o važnosti očuvanja okoliša. Treće, razvoj turizma s niskim utjecajem na okoliš uključuje implementaciju održivih praksi u smještajnim objektima. To uključuje upotrebu obnovljivih izvora energije, uštedu vode i energije, primjenu recikliranja i kompostiranja, kao i korištenje ekološki prihvatljivih proizvoda i materijala. Četvrto, edukacija turista o održivim praksama igra ključnu ulogu u razvoju turizma s niskim utjecajem na okoliš. Turisti se informiraju o važnosti zaštite okoliša, smanjenju otpada, poštivanju lokalnih običaja i očuvanju prirodnih ljepota destinacija koje posjećuju. Ovo osvješćivanje potiče promjenu ponašanja turista i potiče ih da budu aktivni sudionici u očuvanju okoliša.

Kroz primjenu održivih praksi, edukaciju turista i suradnju s lokalnom zajednicom, održiv turizam promiče harmoniju između turizma i okoliša, te osigurava da ljepota i resursi destinacija budu sačuvani za buduće generacije.

## **4.2. Odabrani primjeri implementacije održiva turizma u svijetu**

U svijetu se sve više prepoznaje važnost održivog turizma kao ključnog faktora za dugoročnu zaštitu okoliša, očuvanje kulturne baštine i poticanje lokalnog razvoja. Uspješni primjeri održivog turizma širom svijeta svjedoče o tome kako putovanja mogu biti korisna ne samo za posjetitelje, već i za destinacije i lokalne zajednice. U nastavku, navedeni primjeri ističu važnost suradnje, edukacije, inovacija i odgovornog upravljanja kako bi se postigla harmonija između turizma i očuvanja prirode, kulture te socioekonomskog razvoja.

### **4.2.1. Razvoj održivog turizma u odabranim zemljama**

U nastavku prikazati će se primjeri održivog turizma u zemljama poput Finske, Norveške, Švedske, Kostarike, Tajlanda i Novog Zelanda.

Finska je poznata po svojoj inovativnoj strategiji održivog turizma. Primjerice, Nacionalni parkovi u Finskoj provode programe ekološkog obrazovanja i promiču održive aktivnosti poput planinarenja, biciklizma i promatranja divljih životinja. Osim toga, Finska je poznata po razvoju održivih smještajnih objekata koji koriste obnovljive izvore energije i minimalno opterećuju okoliš. (Cimeša i Pavlović, 2019.)

Finska također naglašava važnost očuvanja kulturne baštine i tradicija. Održivi turizam u Finskoj pruža posjetiteljima mogućnost da se upuste u autentično iskustvo finske kulture, bilo kroz posjet tradicionalnim selima, sudjelovanje u lokalnim običajima ili učenje tradicionalnih vještina. Na taj način se potiče očuvanje kulturne baštine i podržava lokalno stanovništvo.

Inovacija igra ključnu ulogu u finskom održivom turizmu. Finska neprestano radi na razvoju novih tehnologija i kreativnih rješenja koja podržavaju održivost. Implementacija naprednih tehnologija u turizmu, kao što su pametni sustavi za upravljanje energijom i digitalne platforme za promociju ekoloških aktivnosti, omogućava turistima da pozitivno utječu na okoliš dok istovremeno uživaju u izobilju finske prirode.

Finska je tako postala inspiracija i primjer za druge destinacije u razvoju održivog turizma. Njihova inovativna strategija, usmjerena prema ekološkom obrazovanju, održivom smještaju i zaštiti kulturne baštine, stvara pozitivan utjecaj na okoliš, lokalnu zajednicu i turiste. Finska pokazuje da održivi turizam može biti ostvaren kroz kreativnost, suradnju i posvećenost očuvanju prirodnih i kulturnih resursa.

Norveška se ističe kao primjer održivog turizma, posebno u kontekstu održivog kružnog turizma. Zemlja je uložila napore u smanjenje emisija stakleničkih plinova u turizmu, poticanje ekološki osviještenih načina prijevoza i promoviranje održivih aktivnosti poput planinarenja, kajakaštva i promatranja fjordova. (Vugrinec, 2023.) Norveška također podržava lokalno stanovništvo i kulturnu baštinu kroz razvoj ruralnog turizma. Norveška je pionir u promicanju održivog turizma, posebno kada je riječ o održivom kružnom turizmu. Zemlja je uložila značajne napore u smanjenje emisija stakleničkih plinova u turizmu. Primjerice, brojne turističke destinacije i prijevozni sektori prelaze na ekološki prihvatljive načine prijevoza poput električnih automobila, bicikala i električnih brodova kako bi se smanjio negativan utjecaj na okoliš i klimu.

Norveška također aktivno radi na edukaciji turista o važnosti održivog turizma. Turistima se pružaju informacije o pravilnom ponašanju u prirodi, upotrebi prirodnih resursa i podršci lokalnoj zajednici. Ova edukacija pomaže turistima da budu svjesni svog utjecaja i donose odgovorne odluke tijekom putovanja.

Sve ove inicijative i naponi čine Norvešku uspješnim primjerom održivog turizma. Zemlja pokazuje da je moguće uskladiti turizam s zaštitom okoliša, podržati lokalno stanovništvo i očuvati kulturnu baštinu. Norveška je inspirativan primjer za druge destinacije koje teže postizanju održivog turizma i stvaranju pozitivnog utjecaja na okoliš i zajednicu.

Švedska se, također ističe po svojoj posvećenosti održivom turizmu. Ova zemlja je razvila niz inicijativa koje promiču održivost, uključujući "Sustainable Sweden" program koji podupire razvoj održivih smještajnih objekata, inovativnu upotrebu obnovljive energije i očuvanje prirodnih ljepota. (Mojsinović, 2018.) Švedska također potiče lokalno stanovništvo na sudjelovanje u turističkoj industriji kroz programe koji podržavaju lokalne obrte, umjetnike i proizvođače hrane. Kroz suradnju s lokalnim

zajednicama, Švedska promiče održivu upotrebu prirodnih resursa, smanjenje emisija stakleničkih plinova i pružanje autentičnih i obogaćujućih iskustava za posjetitelje.

Švedska također naglašava važnost očuvanja prirodnih ljepota kroz različite mjere zaštite i upravljanja. Nacionalni parkovi i zaštićena područja pružaju mogućnost za istraživanje netaknute prirode, promatranje divljih životinja i uživanje u vanjskim aktivnostima. Kroz promociju ekoturizma, Švedska nastoji educirati turiste o važnosti očuvanja prirode i potiče ih na odgovorno ponašanje tijekom posjeta.

Ključan element uspješnog održivog turizma u Švedskoj je uključivanje lokalnog stanovništva u turističku industriju. Programi poput "Meet the Locals" potiču turiste da upoznaju lokalne stanovnike, sudjeluju u tradicionalnim aktivnostima, nauče o lokalnoj kulturi i podrže lokalne proizvode. (Mojsinović, 2018.) Ovaj pristup pomaže u jačanju veza između turista i lokalne zajednice te osigurava da turizam donosi korist i lokalnom stanovništvu.

U konačnici, Švedska je primjer uspješnog održivog turizma koji demonstrira da je moguće ostvariti sinergiju između turizma, zaštite okoliša i sociokulturnog razvoja. Kroz inovacije, suradnju i ulaganje u održive prakse, Švedska postavlja primjer kako putovanja mogu biti iskustvo koje čuva prirodu, potiče lokalne zajednice i ostavlja pozitivan utjecaj na destinacije.

Kostarika je poznata po svom angažmanu u očuvanju prirode i promociji održivog turizma. Zemlja je razvila brojne nacionalne parkove i rezervate koji privlače turiste svojom izuzetnom biološkom raznolikošću. Posjetitelji imaju priliku istraživati prirodne ljepote, promatrati divlje životinje u njihovom prirodnom staništu i sudjelovati u edukativnim programima o zaštiti okoliša. (Vugrinec, 2023.)

Tajland je pokrenuo inicijativu za smanjenje uporabe jednokratne plastike u turizmu. (Lidermedia, 2023.) Uzimajući u obzir problem onečišćenja plastikom na plažama i morskim područjima, vlasti su poduzele korake za zabranu plastičnih vrećica, slamki, posuda za hranu i drugih jednokratnih plastičnih proizvoda. Ova inicijativa potiče korištenje biorazgradive ambalaže i promovira svijest o štetnosti plastike za okoliš.

Novi Zeland je poznat po svom angažmanu u očuvanju prirode i kulturne baštine. Vlada je razvila strategiju održivog turizma koja promiče ravnotežu između turističkog razvoja i očuvanja prirodnih i kulturnih resursa. Inicijative uključuju zaštitu ugroženih



vrsta, obnovu ekosustava, edukaciju gostiju o važnosti očuvanja okoliša i podršku lokalnim zajednicama. (Vugrinec, 2023.)

Ove su inicijative samo neke od mnogih primjera održivog turizma koji doprinose očuvanju okoliša, kulturne baštine i društveno ekonomskom razvoju lokalnih zajednica.

#### **4.2.2. Primjena održiva turizma u poslovnom sektoru**

Mnoge zemlje u Europi implementiraju certifikacijske programe za eko-hotele. Ovi programi osiguravaju da hoteli zadovoljavaju visoke standarde održivosti u pogledu energetske učinkovitosti, upravljanja otpadom, štednje vode i korištenja obnovljivih izvora energije. Certifikacija pruža gostima sigurnost da su smješteni u ekološki prihvatljivim objektima. (Mijačika, 2022.)

Pored navedenih zemalja, u nastavku se navode odabrani primjeri održivih hotela u svijetu. Venecijanska palača, Palazzo Barocci smještena je na Canalu Grande sa prekrasnim pogledom. NH Collection Venezia Palazzo Barocci, lanac hotela koji ima sveobuhvatnu strategiju održivosti koja uključuje odabir sadržaja i materijala s malim utjecajem, smanjenje i ponovnu upotrebu vode te smanjenje ugljičnog otiska gostiju. Od 2007. NH Hotels smanjio je potrošnju vode za 31%, a potrošnju energije za 29%. Njihovi hoteli, uključujući Palazzo Barocci, postaju zeleni izbjegavajući plastične boce, odlučujući se za Fairtrade i lokalne proizvode te birajući biorazgradive materijale. Palazzo Barocci također sudjeluje u brojnim događajima tijekom godine s ciljem promicanja održivosti, kao što je M'illumino di Meno, kada se pročelje hotela utapa u tamu kako bi se istaknula važnost uštede energije. (Law, 2022.)

Još jedan od primjera je hotel Starhotels Eco koji se može pohvaliti vrhunskim stilom i etičkim sadržajem. Sobe su uređene po najboljem ukusu bez obzira na bilo kakve eko-kredite koji su opsežni. Materijali su odabrani s pažnjom u procesu proizvodnje i dolaze iz certificiranih izvora. Toplinska izolacija i inteligentno dizajnirani sustavi grijanja i rasvjete znače da se troši minimalna energija. Restoran koji u partnerstvu s lancem talijanskih tržnica Eataly, poslužuje sezonsku organsku hranu koja dolazi iz Milana i okolnog sela. (Law, 2022.)

Hotel Monverde u Portugalu, okružen grožđem i vinogradima je prekrasan održivi posjed koji ima EU Ecolabel, štedi do 50% energije korištenjem učinkovitih svjetiljki i uređaja, pristupa uštedi vode i više. Jedan od najboljih eko hotela u Portugalu, sobe su moderne s drvenim detaljima i imaju privatne balkone. Zeleni hotel ima spa centar s unutarnjim bazenom koji se grije solarnim pločama, saunu i tursku kupelju, kao i razne tretmane i masaže. Gosti mogu uživati u kušanju vina lokalnog grožđa s pogledom na vinograd. Restoran u sklopu objekta vodi kuhar koji poslužuje jela koja se uklapaju u kulturu regije, kombinirajući svježe proizvode s portugalskim okusima. (Silva, 2022.)

Dok, Impact House koji se nalazi u glavnom gradu Lisabonu, ima za cilj biti najodrživiji eko hostel u Portugalu. Hostel ima inovativne projekte temeljene na kružnom gospodarstvu u partnerstvu s lokalnim neprofitnim organizacijama. Zajednički sadržaji uključuju prostrani dnevni boravak, bazen i sobu za aktivnosti. Impact House uključuje restoran domaće hrane spravljen od lokalnih i sezonskih namirnica, kao i kafić uz bazen. Postoje brojne obiteljske aktivnosti poput joge, plesne meditacije, kao i redoviti događaji za podizanje svijesti o održivom načinu života. Eko hostel fokusiran je na upravljanje otpadom od hrane, kompostiranje, recikliranje, korištenje ekoloških proizvoda za čišćenje i još mnogo toga. Čak kompenziraju 100% svoje emisije CO2 i imaju plan za postizanje ugljične neutralnosti do 2030. godine. (Silva, 2022.)

Kao prvi hotel u Francuskoj koji je dobio HQE (High-Quality Environmental) certifikat, Mandarin Oriental, u Parizu može uštedjeti između 20 i 30 posto u potrošnji energije u usporedbi sa zgradom koja nije HQE. Cijeli život hotela organiziran je oko tog cilja, uključujući korištenje LED svjetala, ugradnju učinkovitijih ventilacijskih sustava te klimatizaciju i grijanje koje pokreće dovod svježeg zraka iz naših unutarnjih šumovitih i uređenih područja. Kako bi otpad pretvorili u materijale za ponovno korištenje, hotel radi s Nespressom na recikliranju aluminijskih kapsula. To uključuje stvaranje održivijih rješenja za poljoprivredu pretvaranjem taloga kave unutar svake kapsule u površinski sloj zemlje bogat hranjivim tvarima, koji se može koristiti kao kompost. Mandarin Oriental, dom je krovnog povrtnjaka, koji pridonosi cjelogodišnjoj opskrbi svježim, organskim proizvodima, uključujući začinsko bilje i povrće koje koriste kuhari u hotelskim restoranima i barovima. (Journal, 2021.)

Hotel de la Porte Doree također smješten u Parizu, koristi reciklirani papir, maramice i toaletni papir. Njihove WC četke tvrtke BIOM izrađene su od reciklirane i bio-proizvedene plastike te su čvršće pa dulje traju. Plastične boce u sobama zamijenjene su staklenim bocama kako bi smanjili upotrebu plastike. Ova tehnologija nudi 75% uštede električne energije u usporedbi sa standardnim grijanjem, a jednako je učinkovita. Osim toga, jedan sustav može upravljati objema funkcijama. Usvojili su načine za uštedu vode, kao što su WC školjke s dvostrukim ispiranjem i tuševi niskog protoka i slavine pri čemu je 30% smanjenja potrošnje vode. (Journal, 2021.)

## 5. RAZVOJ TURIZMA U HRVATSKOJ

Turizam u Hrvatskoj ima dugu povijest i značajnu ulogu u gospodarstvu zemlje. Jadranska obala privlači mnogo turista zbog svojih prirodnih ljepota, ali rast turizma donosi negativne posljedice. Urbanizacija, nekontrolirana gradnja i eksploatacija prirodnih resursa degradiraju okoliš. Sezonalnost turizma stvara pritisak na infrastrukturu i vodne resurse tijekom ljeta, dok ostatak godine ostaju neiskorišteni kapaciteti. Veliki protok turista tijekom ljetnih mjeseci stvara pritisak na lokalnu infrastrukturu, kao i na vodne resurse, energetske potrošnje i otpadne sustave. (Kožić, 2013.) Istovremeno, manje posjećena razdoblja godine ostavljaju neiskorištene kapacitete i ekonomske praznine.

### 5.1. Povijesni razvoj turizma

Povijesni razvoj turizma u Hrvatskoj obuhvaća bogatu baštinu koja seže unatrag stoljećima, s počecima putovanja aristokracije i intelektualaca u 18. i 19. stoljeću, dok je moderni turizam u Hrvatskoj doživio nagli uspon nakon osamostaljenja zemlje i privlačenja svjetske pozornosti svojom obalom i kulturom.

Prve turističke migracije na teritoriji Hrvatske mogu se pratiti još od vremena Rimljana, koji su utemeljili i redovito posjećivali termalna kupališta na sjeveru današnje Hrvatske (poput Varaždinskih toplica). Ostaci mnogih rimskih seoskih kuća (poznatih kao "Villa Rustica") na ovim područjima svjedoče o činjenici da su Rimljani putovali u ove regije kako bi se odmarali, koristeći sličan pristup kao što su ljetne vrućine iskoristili za opuštanje na destinacijama kao što su Rodos, Mala Azija ili Egipat. (Dobrota, 2019)

Tokom perioda Srednjeg vijeka, vjerski turizam je procvjetao zbog aktivnog poticanja crkve na hodočašća prema poznatim svetim mjestima u zemljama kao što su Španjolska, Italija, Izrael i Palestina.

Prema Petrić (2019.), „turistička epoha“, odnosno suvremeni turizam, započinje 1845. godine i ima četiri razdoblja:

- 1845. - 1875. – putnici su još uvijek aristokrati koji posjećuju lječilišta, toplice i kulturne centre
- 1875. - 1910. – buržoazija počinje putovati pa se počinju razvijati i prva turistička mjesta, kapital ulazi u turizam;
- 1910. - 1945. – s jačanjem prava radnika počinju putovati i niži slojevi građana;
- nakon II. svjetskog rata – turistička putovanja naglo postaju popularna kod svih slojeva građana, a turizam postaje važan ekonomski i društveni faktor.

Organizirano putovanje na našim prostorima započelo je samo nekoliko godina kasnije. Austrijski Lloyd, parobrodsko društvo sa sjedištem u Trstu, organizirao je izletničku liniju Rijeka - Trst. Ubrzo nakon toga, 1845. godine, uveli su još jednu liniju - Rijeka - Senj. Osim toga, Austrijski Lloyd tiskao je i prve turističke vodiče za Pulu i Poreč.

Važan trenutak za razvoj organiziranih putovanja dogodio se 29. travnja 1863. godine. Tog dana, zagrebački poduzetnici braća Mihajlović organizirali su prvo organizirano putovanje iz Zagreba. Putem oglasa u lokalnim novinama "Pozor", okupili su putnike za Beč i Graz te time pokrenuli promociju putovanja putem tiskanih medija u Hrvatskoj. Ovaj događaj ima veliki značaj jer je otvorio put za daljnji razvoj putničke industrije i popularizaciju organiziranih putovanja u Hrvatskoj.

U sredini 19. stoljeća, primorski turizam počeo je doživljavati razvoj. Interes za obalna mjesta i blagotvornost morske vode sve više je rastao, što je rezultiralo razvojem francuske i talijanske rivijere. Zanimljivo je da su bazeni u lječilištima i toplicama bili punjeni morskom vodom, a posjetitelji su preferirali boravak na tim obalnim destinacijama tijekom zime kako bi izbjegli nepovoljne vremenske uvjete na kopnu.

Pratimo razvoj suvremenog turizma u Hrvatskoj još od 1844. godine, kada je u Opatiji izgrađena Villa Angiolina. „Danas se ta vila smatra prvim hrvatskim hotelom i sjedištem Hrvatskog muzeja turizma“. (Dobrota, 2019.) Villa Angiolina predstavlja početak turističkog razvoja u Hrvatskoj i simbol je bogate turističke povijesti ove prekrasne destinacije.

Godine 1889., Opatija je službeno proglašena zdravstvenim odmaralištem, što je brzo pridobilo pažnju kao zimovalište za aristokrate iz Austro-Ugarske i drugih europskih zemalja. Uskoro su i drugi gradovi dobili slične titule, poput Lovrana, Crikvenice, Raba, Lošinja, Kraljevice, Dubrovnika i Hvara. U Hvaru je od 1868. godine aktivno djelovalo Higijeničko društvo za promociju turizma. Paralelno, kontinentalni turizam također cvate u to vrijeme, 1861. godine "Carska kuća" sa 15 kreveta otvorena je na Plitvicama, dok su Krapinske toplice dobile hotel sa čak 128 soba. (Vukonić, 2005.)

Politička rascjepkanost predstavljala je najveći izazov za razvoj turizma na našim prostorima, zbog slabe prometne povezanosti između različitih dijelova zemlje. U to vrijeme, Hrvatska je bila podijeljena između Austrije i Ugarske te je kao dio monarhije bila ovisna o odnosima između Beča i Budimpešte. Ova politička situacija otežavala je razvoj turizma. (Dobrota, 2019.)

Međutim, situacija se počela mijenjati nakon povezivanja Beča s Istrom željezničkim prugama, što se dogodilo 1862. godine. Ova povezanost omogućila je lakšu putnu infrastrukturu između Beča i istarske regije. Zatim, povezivanje Beča s Zagrebom i Siskom, također željezničkim prugama, dodatno je smanjilo prepreke za turistički rast zemlje. Ove promjene u prometnoj infrastrukturi omogućile su lakši pristup turistima i potaknule turistički razvoj Hrvatske.

Unatoč političkoj rascjepkanosti, povezivanje i poboljšanje prometne infrastrukture predstavljali su važan korak naprijed za turizam u Hrvatskoj, stvarajući temelje za daljnji rast i razvoj industrije. I tako je 1892. je tiskan „Kažiput za urođenike i strance“ – prvi zagrebački turistički vodič na hrvatskom te njemačkom jeziku. Tada se počeo razvijati i aktivni turizam za kontinentalni razvoj – 1913. je održan skijaški tečaj u Mrkoplju i to se smatra početkom razvoja turizma Gorskoga Kotara.

Stoljeće turizma, 20. stoljeće, obilježeno je značajnim razvojem ove industrije. Borba za radnička prava igrala je važnu ulogu u tome, donoseći kraći radni dan, veće naknade i sigurnost za radnike. Posebno je važno naglasiti da su plaćeni godišnji odmori postali dostupni, omogućavajući putovanja svima. Zbog toga je 20. stoljeće, uz industrijski napredak, svjedočilo sve većem masovnom kretanju turista i pojavom turističkih gibanja. (Dobrota, 2019.)

Uz sve brže promjene i napredak industrije, turizam je postao globalna sila koja je utjecala na društvo, kulturu i gospodarstvo diljem svijeta. Masovna dostupnost

putovanja omogućila je ljudima da istraže nove destinacije, upoznaju različite kulture i steknu iskustva koja obogaćuju njihov život. Stoljeće turizma je donijelo nevjerojatne mogućnosti i promjene, te postavilo temelje za daljnji razvoj turističke industrije u 21. stoljeću.

Hrvatska je aktivno sudjelovala u popularizaciji putovanja iz zabave već od početka 20. stoljeća. Iako su teritorijalne granice bile nešto drugačije, s dijelovima koji su pripadali Talijanima, značajno je istaknuti da je već 1838. godine zabilježen veliki turistički promet prije II. svjetskog rata. Tada je zabilježeno oko 500.000 dolazaka turista i 3 milijuna noćenja.

Ovi impresivni brojevi svjedoče o privlačnosti Hrvatske kao turističke destinacije još prije mnogo desetljeća. Ljepota obale, otočja i kulturno-povijesna baština privukli su veliki broj turista koji su dolazili uživati u ljepotama zemlje. Ovi podaci svjedoče o dugoj tradiciji turizma u Hrvatskoj i postavljaju temelje za daljnji rast i razvoj turističke industrije.

Najizrazitija popularnost je pripadala Opatiji, za kojom su slijedili Dubrovnik, Crikvenica i Rab. Paralelno s tim, također Hrvatska je imala istaknutu poziciju u kontinentalnom i zdravstvenom turizmu u Topuskom. (Dobrota, 2019.)

Nakon Drugog svjetskog rata, napredak u zrakoplovnoj industriji značajno je oblikovao međunarodni turistički pejzaž. Istovremeno, otvaranje granica bivše Jugoslavije i jačanje međunarodnih turističkih tokova u Hrvatskoj također su ostavili dubok utjecaj.

Godine 1953. osnovan je Turistički savez Hrvatske, što je predstavljalo značajan korak u organizaciji turizma u zemlji. Pored već postojećih hotela srednjeg ranga, šezdesetih godina prošlog stoljeća počeli su se razvijati i drugi oblici smještaja poput kampova, odmarališta i privatnih smještajnih kapaciteta. Ovi novi oblici smještaja dodali su veći spektar opcija i pristupačnosti za turiste koji su posjetili Hrvatsku.

Ovi razvojni koraci omogućili su Hrvatskoj da postane sve atraktivnija turistička destinacija, privlačeći posjetitelje iz cijelog svijeta. Turistička industrija je rasla i razvijala se, a raznolikost smještajnih mogućnosti doprinijela je zadovoljstvu turista i povećanju broja dolazaka. Ovi događaji postavili su temelje za daljnji razvoj turizma u Hrvatskoj i pozicionirali zemlju kao jednu od vodećih turističkih destinacija u svijetu.

## 5.2. Odabrana obilježja suvremenog turizma

Turizam u Hrvatskoj donosi mnoge prednosti, ali i izazove. Privatni smještaj prevladava, no hotelski sektor ostvaruje najveću iskoristivost kapaciteta. Unatoč tome, ekološki problemi su sveprisutni zbog nedostatka planiranja i neadekvatnog upravljanja destinacijama.

Utjecaj turizma na ekonomiju države ovisi o kvaliteti turističkih usluga, sposobnosti ostalih sektora gospodarstva da podrže turizam te razini razvijenosti drugih gospodarskih aktivnosti. Također, udio turizma u bruto domaćem proizvodu (BDP) zemlje ovisi o općem ekonomskom razvoju. Cilj nacionalne ekonomije je jačati turizam uz istodobni razvoj drugih sektora. Visok udio turizma u BDP-u može ukazivati na slabost drugih gospodarskih sektora. Turizam, međutim, ima pozitivan utjecaj na sprječavanje iseljavanja, dugoročni ekonomski rast i atraktivnost turističkih lokacija kao mjesta za život. (NN 2/2023)

„Na temelju detaljnog pregleda stanja u hrvatskom turizmu, identificirano je deset ključnih izazova koji se trenutno suočavaju s turizmom u Republici Hrvatskoj: vremenska i prostorna neujednačenost, utjecaj turizma na okoliš i prirodu, međudnos turizma i klimatskih promjena, prilagodba ubrzanim tehnološkim promjenama u turizmu, kvaliteta života i dobrobit lokalnog stanovništva, nedostatni ljudski potencijali u brojnosti i kvaliteti, neadekvatna struktura i kvaliteta smještajnih kapaciteta, nepovoljno poslovno i investicijsko okruženje, nedovoljno učinkovit zakonodavni i upravljački okvir, utjecaj kriza na turizam te promjene ponašanja i potreba turista“. (NN 2/2023)

U svjetlu tih izazova, održivi razvoj turizma postaje ključan za destinacije s masovnim turizmom. Održivi razvoj je jedini put prema kojem bi destinacije trebale težiti jer nedostatak održivosti može rezultirati nepoželjnošću destinacije i smanjenjem profita.

Po radi navedenog, Hrvatska je prvi put, kao država svjesna posljedica turizma donijela u 2023. godini strategiju održivog razvoja turizma do 2030. godine, čime bi trebala idućih desetak godina poboljšati konkurentnost turizma te ukupnog gospodarstva kroz usvajanja zelenih i ekoloških standarda poslovanja, uključuju i poboljšanje kvalitete života lokalnog stanovništva, poštivanje kulturno-povijesne i



prirodne baštine te suočavanje s izazovima nedostatka radne snage i utjecaja klimatskih promjena na turizam i prostor. (Ministarstvo turizma i sporta, 2023.)

Prvi cilj strategije je razvoj cjelogodišnjeg turizma koji će biti ravnomjerno raspoređen po cijeloj zemlji. Ovime se nastoji smanjiti sezonalnost turizma i diversificirati ponudu, kako bi se osigurao kontinuirani protok posjetitelja tijekom cijele godine. Time se odmiče od tradicionalne "sunce i more" ponude te stvara prostor za razvoj drugih oblika turizma.

Drugi cilj je promoviranje turizma koji je u skladu s očuvanjem okoliša, prostora i klime. Održivi turizam uključuje mjere za zaštitu prirodnih resursa, smanjenje negativnog utjecaja na okoliš i poticanje odgovornog ponašanja posjetitelja. Važno je osigurati da turizam pridonosi očuvanju prirode i prostora, umjesto da ih narušava.

Treći cilj strategije je stvaranje konkurentnijeg i inovativnijeg turizma, koji uključuje poboljšanje ljudskih potencijala i razvoj raznolike i kvalitetne smještajne ponude. Ovo uključuje ulaganje u stručno osposobljavanje radne snage, razvoj novih turističkih proizvoda i usluga te poticanje inovacija u turističkom sektoru.

Četvrti cilj strategije je uspostava otpornog turizma s učinkovitijim zakonodavnim i upravljačkim okvirom. Važno je unaprijediti zakonodavstvo i upravljanje kako bi se osigurala održivost turizma na dugoročnoj razini. Također se planira jačanje sustava turističkih zajednica i poboljšanje praćenja različitih podataka vezanih za turizam. (Ministarstvo turizma i sporta, 2023.)

Važno je istaknuti da se ova strategija prvi puta prati i financijskim sredstvima osiguranim iz Nacionalnog plana oporavka i otpornosti (NPOO), dugoročnog financijskog okvira i državnog proračuna.

Strategijom održivog turizma Republike Hrvatske do 2030. godine postavlja se vizija:

*„Poštujući prirodno i kulturno nasljeđe i jedinstveni identitet svih regija, stvorit ćemo održiv cjelogodišnji turizam poželjan za investicije, rad i život, koji doprinosi skladnom gospodarskom razvoju Hrvatske“.* (NN 2/2023)

Glavni fokus razvoja održivog turizma u Republici Hrvatskoj je unapređenje kvalitete života i radnih uvjeta lokalnog stanovništva, s ciljem ostvarivanja ekonomske i društvene napretka za čitavo hrvatsko društvo.

*Tablica 1. Noćenja turista u Hrvatskoj od 2015. do 2022. godine*

<b>Godine</b>	<b>Ukupno</b>
2015.	71.605
2016.	77.918
2017.	86.200
2018.	89.651
2019.	91.241
2020.	40.794
2021.	70.201
2022.	90.039

*Izvor: Turizam u brojkama, MINT*

Ministarstvo turizma Republike Hrvatske godišnje prati i objavljuje turistički promet u brojkama. Tablica 1. prikazuje broj noćenja turista u Hrvatskoj od 2015. godine do 2022. godine. Primjećuje se trend godišnjeg rasta do 2020. godine koja je obilježena pandemijom. No, završetkom iste broj noćenja turista se povećava. S obzirom da 2022. godine je zabilježeno skoro 20.000 više noćenja nego 2021. godine, vrlo velike mogućnosti su da će se za 2023. godinu broj noćenja turista povećati puno više nego prethodne 2022. godine.

*Tablica 2. Dolasci turista u Hrvatsku od 2015. do 2022. godine*

<b>Godine</b>	<b>Ukupno</b>
2015.	14.343
2016.	15.463
2017.	17.431
2018.	18.666
2019.	19.564
2020.	7000
2021.	12.775
2022.	17.773

*Izvor: Turizam u brojkama, MINT*

Tablica 2. prikazuje ukupne dolaske turista u Hrvatsku od 2015. godine do 2022. godine. Od 2015. godine broj dolazaka turista se svaku godinu povećavao sve do 2020. godine kada je pandemija Covida-19 pogodila cijeli svijet i utjecala na mnogo brojne situacije, pa tako i na veliki pad broja dolazaka gostiju što je bilo i očekivano s obzirom na tadašnje epidemiološke mjere i ograničenja u kretanju cijelog svijeta. Međutim, od 2021. godine broj dolazaka nastavlja rast te nema sumnje da će se taj trend nastaviti

Prema indeksu globalne konkurentnosti koje objavljuje Svjetski ekonomski forum (WEF), Hrvatska je 2019. godine zauzela 27. poziciju među 140 zemalja svjetske rang-liste. Ovo predstavlja napredak u usporedbi s njenim plasmanom na 32. mjesto među 136 zemalja svijeta prema izvješću iz 2017. godine. Najsajnije rezultate ostvarila je u segmentu infrastrukture za turističke usluge, dosegnuvši zavidno peto mjesto, te u području ekološke održivosti gdje se smjestila na 14. poziciju. Time je potvrdila svoju istaknutu poziciju u kategoriji turističke infrastrukture, što je već bilo vidljivo u prethodnom izvješću. Također, primjetno je unaprijedila svoj rang u domeni ekološke održivosti u usporedbi s izvješćem iz 2017. u kojem je bila na 21. mjestu. (Ministarstvo turizma i sporta, 2019.)

Dobro makroekonomsko upravljanje, učinkovita iskoristivost sredstava iz fondova Europske unije i reforme u javnom sektoru, posebno u pogledu pristupa i digitalizacije javnih usluga za građane i poduzetnike, značajno su doprinijeli ovom pozitivnom napretku prema izvješću Svjetskog centra za konkurentnost. (Ministarstvo turizma i sporta, 2022.)

### **5.3. Primjeri dobre prakse održivog razvoja turizma**

Turizam u Hrvatskoj suočava se s nizom izazova koji uključuju nisku razinu socijalne uključenosti, nedovoljno iskorištene kapacitete i visoku sezonalnost. U Hrvatskoj se sve više prepoznaje važnost održivog turizma kao ključnog faktora za zaštitu okoliša, očuvanje kulturne baštine i dugoročni socioekonomski razvoj. U skladu s tim, postoje primjeri održivog turizma u Hrvatskoj koji svjedoče o tome kako putovanja mogu biti korisna ne samo za posjetitelje, već i za destinacije i lokalne zajednice.

Terme Sveti Martin, kao prva destinacija u Hrvatskoj koja je nagrađena certifikatom Green Destination, ponose se svojim naglaskom na lokalnom i zdravom gastronomskom iskustvu, modernim smještajem i bogatom termalnom vodom. Ističu se kao održiva destinacija koja stavlja očuvanje okoliša i održivo poslovanje na prvo mjesto. Svi programi koje nude svojim gostima temelje se na vlastitim spoznajama i pripremama, koristeći pažljivo odabrane ekološke i lokalne proizvode. (Škvorc, 2018.)

Osim toga, ovaj hotel je prvi u Hrvatskoj koji je stekao prestižnu oznaku EU Ecolabel zahvaljujući provođenju različitih projekata usmjerenih na energetska učinkovitost, uvođenje sustava za pročišćavanje otpadnih voda, strogu selekciju i recikliranje otpada, eliminaciju opasnih kemikalija, postavljanje pametnih solarnih klupa, punionica za električne automobile i bicikle te primjenu kompostiranja. Pored navedenih certifikata, Terme Sveti Martin također posjeduju i druge certifikate, uključujući one za upravljanje kvalitetom (ISO 9001) i zaštitu okoliša (ISO 14001).

Terme Sveti Martin aktivno potiče lokalno stanovništvo na osnivanje OPG-ova i sudjelovanje u procesu nabave lokalnih proizvoda. Osim toga, ulažu značajne napore u educiranje svojih gostiju o održivim praksama kako bi promovirali svijest o važnosti očuvanja okoliša i podržali lokalnu zajednicu. (Škvorc, 2018.)

Vodeni park Aquae Vivae u sklopu Krapinskih toplica predstavlja izvrstan primjer održivog turizma u praksi. Ovaj objekt, koji se prostire na 18 000 m<sup>2</sup>, ne emitira CO<sub>2</sub> u okoliš, a istovremeno koristi termalnu vodu za grijanje prostora i punjenje bazena, čime crpi svu potrebnu energiju. Posebna pažnja posvećena je izolaciji vanjskih vertikalnih zidova kako bi se postigao nizak koeficijent prolaska topline. Krovovi su također izolirani i izvedeni od lamelirane drvene konstrukcije s niskim koeficijentom prolaska topline. Osim toga, vodeni park ima inovativan pristup upravljanju izvorskom vodom. Zbog prirodnog sastava izvorske vode, nema potrebe za dodatnim kemijskim tretmanom osim NaOCl (natrijev klorid) kako bi se osigurali sanitarno-higijenski uvjeti bazenskih voda. Otpadne vode iz bazena koriste se za ispiranje wc-a, čime se smanjuje potrošnja vode i ostvaruju dodatne uštede. U vodenom parku provodi se strogo sortiranje otpada, uključujući papir, plastiku, staklo, limenke, bio razgradivi otpad i otpadno jestivo ulje. Ovim pristupom postiže se znatno smanjenje otpada i ostvaruju financijske uštede. Kontinuiranim naporima usmjerenim na smanjenje količine otpada, Aquae Vivae nastoji postati još održivija destinacija. (Crljen, 2018.)

Valamar Amicor Green Resort je prvi obiteljski resort na hrvatskom Jadranu izgrađenu skladu s pravilima ekološke održivosti. Resort je izgrađen u suradnji s njemačkim savezom za održivu gradnju, u uređenju interijera su korišteni prirodni i reciklirani materijali iz lokalnih izvora. Sva vozila u resortu su električna, rasvjeta je štedljiva zbog upotrebe umjetne rasvjete uz to svaka smještajna jedinica ima ugrađenu smart home tehnologiju koja omogućuje mjerenje energije i potrošnje vode. Biosfera oko resorta je iznimno očuvana te se kontinuirano sade nove vrste bilja kako bi se potakla bioraznolikost. U resortu je količina upotrebe papira svedena na minimum te je jednokratna plastika potpuno izbačena iz uporabe, a papir koji se upotrebljava kasnije se reciklira. Unutar resorta nudi se samo domaća i autohtona hrana za čiju pripremu se koriste svježije organski sastojci koji su uzgojeni od strane lokalnog stanovništva. Također, resort ima vlastitu proizvodnju sladoleda, tijesta i tjestenine te vlastiti pčelinjak. (Crnjak, 2022.)

#### **5.4. Izazovi daljnjeg razvoja održiva turizma**

Razvoj održivog turizma u Hrvatskoj suočava se s određenim izazovima koji zahtijevaju prepoznavanje i rješavanje kako bi se postigao cilj održivog i odgovornog turizma. Neki od ključnih problema uključuju sezonalnost, očuvanje okoliša, prometne veze te mnoge druge koji će biti detaljnije razmotreni u nastavku.

Jedan od najvećih izazova predstavlja sezonalnost turizma u Hrvatskoj. Većina turista posjećuje zemlju tijekom ljetnih mjeseci, što može dovesti do preopterećenja određenih područja, ali isto tako rezultira smanjenim posjetama u ostalim dijelovima godine. Jedno od mogućih rješenja je promoviranje cjelogodišnjeg turizma kroz poticanje turističkih aktivnosti i događanja izvan sezone, kao i razvoj specijaliziranih oblika turizma poput ruralnog, kulturnog ili eno-gastronomskog turizma kako bi se smanjila ovisnost o sezoni. (Kožić, 2013.)

Turizam, iako može pružiti ekonomske koristi destinacijama, također nosi sa sobom izazove u pogledu socijalne i ekonomske nejednakosti. Jedan od glavnih problema je iskorištavanje nisko plaćene radne snage u turističkom sektoru. U destinacijama s intenzivnim turizmom, često se zapošljavaju ljudi za ugostiteljske poslove, čišćenje, vožnja taksija i slični poslovi koji obično donose niske plaće i loše uvjete rada. Ovo

može rezultirati siromaštvom i teškim životnim uvjetima za radnike u turističkom sektoru, posebno ako cijene smještaja i života rastu zbog turističke potražnje. Važno je da destinacije promiču pravednije radne uvjete i plaće za radnike u turističkom sektoru, te da potiču lokalno poduzetništvo i inicijative koje koriste lokalne resurse i doprinose ekonomskom razvoju.

Održivi turizam zahtijeva zaštitu i očuvanje prirodnih i kulturnih resursa. Međutim, nekontrolirana gradnja, prekomjerna eksploatacija prirodnih resursa i nedovoljna briga o očuvanju okoliša mogu negativno utjecati na prirodne ljepote i biološku raznolikost. Potrebno je postaviti stroge propise i implementirati mjere za očuvanje okoliša, promovirati ekološki osviještene prakse u turističkom sektoru te educirati turiste o važnosti očuvanja prirode. (Krbec, 2013.)

Poboljšanje prometne povezanosti između različitih regija u Hrvatskoj ključno je za ravnomjeran turistički razvoj. Nedostatak dobre prometne infrastrukture može ograničiti pristup manje poznatim destinacijama i otežati razvoj turizma izvan glavnih turističkih središta. Investicije u poboljšanje cestovnih, željezničkih i zračnih veza mogu potaknuti razvoj održivog turizma u manje razvijenim regijama.

Nedostatak svijesti i edukacije o održivom turizmu može predstavljati prepreku njegovom razvoju. Potrebno je educirati turiste, turističke djelatnike i lokalno stanovništvo o važnosti održivog turizma, poticati odgovorno ponašanje prema okolišu i kulturi te promovirati lokalnu tradiciju i baštinu.

Razvoj održivog turizma zahtijeva suradnju svih dionika, uključujući lokalnu zajednicu, vlasnike turističkih objekata, turističke agencije, vladu i nevladine organizacije. Važno je uspostaviti partnerstva i zajednički raditi na razvoju održivih praksi, podupirati lokalne inicijative i promicati socijalnu uključenost lokalnog stanovništva.

Rješavanje ovih prepreka i implementacija održivih praksi u turizmu može pridonijeti dugoročnom razvoju turizma u Hrvatskoj, osigurati zaštitu prirode i kulturne baštine te stvoriti pozitivne ekonomske, socijalne i ekološke učinke za lokalnu zajednicu i posjetitelje.

## 6. ZAKLJUČAK

Održivi turizam predstavlja ključni pristup razvoju turizma koji uvažava zaštitu prirodnih i kulturnih resursa, promiče ekonomsku održivost i društvenu uključenost te minimizira negativne utjecaje na okoliš. Temeljna je svijest da turizam može imati značajan utjecaj na prirodu, kulturu i lokalnu zajednicu, te je stoga od vitalne važnosti promovirati održive prakse u turizmu.

Razvoj održivog turizma ima presudnu ulogu u očuvanju prirodnih i kulturnih resursa. Očuvanje prirodnih ljepota, biološke raznolikosti i kulturne baštine postaje imperativ kako bismo osigurali njihovu dugoročnu održivost i dostupnost budućim generacijama. Kroz primjenu održivih praksi, poput zaštite prirodnih staništa, smanjenja emisija stakleničkih plinova, promicanja lokalne kulture i uključivanja lokalnog stanovništva, turizam može postati alat za očuvanje i valorizaciju prirodnih i kulturnih bogatstava.

Svijet se sve više okreće prema održivom turizmu kao odgovoru na globalne izazove poput klimatskih promjena, gubitka biološke raznolikosti i socijalne nejednakosti. Uz potporu međunarodnih organizacija, vlada i putničke industrije, sve veći broj destinacija usvaja strategije održivog turizma kako bi postigli ravnotežu između turističkog razvoja i očuvanja prirode i kulture. Integracija održivosti u poslovne modele, edukacija turista o odgovornom putovanju i korištenje tehnologije i inovacija ključni su faktori za daljnji napredak održivog turizma.

Hrvatska, kao sve atraktivnija turističkih destinacija u svijetu, ima ogroman potencijal za daljnji razvoj održivog turizma. S obalnom ljepotom, bogatom kulturnom baštinom i raznolikom prirodom, Hrvatska može privući turiste koji traže autentična iskustva, odgovornost prema okolišu i podršku lokalnoj zajednici. Daljnji razvoj održivog turizma u Hrvatskoj zahtijeva uspostavljanje stroge regulative, edukaciju svih dionika, ulaganje u infrastrukturu, promociju održivih aktivnosti i promjenu svijesti turista.

U zaključku, razvoj održivog turizma predstavlja ključnu strategiju za zaštitu prirodnih i kulturnih resursa, promicanje ekonomskog rasta i socijalne uključenosti te stvaranje pozitivnih učinaka za lokalne zajednice i turiste. Hrvatska ima izuzetan potencijal za daljnji razvoj održivog turizma, a globalno, sve veći broj destinacija prepoznaje važnost održivosti. Kroz suradnju, edukaciju i inovacije, može se stvoriti održivi turizam koji će

donijeti koristi za sve - za prirodu, kulturu, lokalne zajednice i turiste, te osigurati da turizam ostane privlačan i održiv i za sadašnje i buduće generacije.



## 7. LITERATURA

### Knjige i članci:

1. Agačević G., Carić H., Carlli A., Kosinožić R., Kružić P., Lacković D., Madračević J., Radulović M., Srzić S., Žuljević A., Održivi turizam u deset koraka, Zagreb, Odras, 2006.
2. Bartoluci M., The role of tourism policy in sustainable development of Croatian Tourism, Znanstveni rad, Ekonomski fakultet Zagreb, Zagreb, 2008.
3. Begić J., Tudor G., Tudor A., Dobra Hrvatska, Zagreb, 2018.
4. Blažević B., Sustavni pristup održivom razvoju turizma, Znanstveni rad, Fakultet za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu, Opatija, 2006.
5. Borovac Z. S., Etno-eko sela kao prepoznatljiv hrvatski brend, Znanstveni rad, Sveučilišni studijski centar za stručne studije u Splitu, Split 2007.
6. Čavlek N, Bartoluci M., Keser O., Prebežac D., Turizam ekonomske osnove i organizacijski sustav, Zagreb, Školska knjiga, 2011.
7. Krbec D., Sustainable tourism, Sveučilište Jurja Dobrile u Puli, Pula, 2013.
8. Muller H., Turizam i ekologija, Masmedia, Zagreb, 2004.
9. Petrić L. Osnove turizma, Sveučilište u Splitu, Split, 2019.
10. Ružić P., Ruralni turizam, Institut za poljoprivredu turizam Poreč, Pula, 2005.
11. Šimić L. M., Turizam i agroturizam u funkciji održivog razvitka, Sveučilište u Osijeku, Osijek, 2018.
12. Vukonić B., Rječnik turizma, Masmedia, Zagreb, 2001.
13. Vukonić B., Turizam i razvoj, Školska knjiga, Zagreb, 1987.

## Internetski izvori:

1. Brkljača P. M., „Održivi turizam u Republici Hrvatskoj“, Diplomski rad, Sveučilište Jurja Dobrile u Puli, Pula, 2016. <https://repozitorij.unipu.hr/islandora/object/unipu%3A2417/datastream/PDF/view> (pristupljeno 26. 04. 2023.)
2. Cimeša M., Pavlović A., Kako to radi Finska, 2019. <https://odgovorno.hr/kako-to-radi-finska-veoma-poucan-raport-2016-o-napretku-zemlje-prema-ciljevima-odrzivog-razvoja-2030/#:~:text=Da%20bi%20do%202030.%20postala%20%E2%80%9Euglji%C4%8Dno%20neutralna%20i,%C4%8Distim%20tehnologijama%3B%20implementacija%20nacionalnog%20programa%20odr%C5%BEivog%20urbanog%20razvoja%E2%80%A6> (pristupljeno 15. 06. 2023.)
3. Crnjak M., Kako to radi Valamar, 2022. <https://www.poslovnih.hr/domace/resort-mora-ispuniti-38-strogih-kriterija-a-mjeri-se-sve-4346903> (pristupljeno 20. 06. 2023.)
4. Law E., Culture trip, Top 14 najboljih eko-friendly hotela u Italiji, 2022. <https://theculturetrip.com/europe/italy/articles/the-15-best-eco-friendly-hotels-in-italy> (pristupljeno 01. 08. 2023.)
5. Etic hoteli, Dvanaest najodrživijih hotela u Francuskoj, 2021. <https://etichotels.com/journal/the-12-most-sustainable-hotels-in-france/> (pristupljeno 01. 08. 2023.)
6. Dobrota A., Održivi turizam. 2015. <https://www.cimerfraj.hr/aktualno/odrzivi-turizam#:~:text=Odr%C5%BEivi%20razvoj%20turizma%20podrazumijeva%3A%20Optimalno%20kori%C5%A1tenje%20prirodnih%20resursa,i%20tradicionalnih%20vrijednosti%20uz%20me%C4%91ukulturalno%20razumijevanje%20i%20toleranciju> (pristupljeno 26. 04. 2023.)
7. Dobrota A., Kratka povijest turizma u Hrvatskoj. 2019. <https://www.cimerfraj.hr/aktualno/povijest-turizma-hrvatska> (pristupljeno 20. 05. 2023.)
8. Glas koncila. Švedska je pokazala kako se to radi. 2018. <https://www.glas-koncila.hr/svedska-je-pokazala-kako-se-to-radi-kako-je-zivjeti-i-upravljati-gradovima-buducnosti/> (pristupljeno 15. 06. 2023)

9. Hrvatska turistička zajednica. Program edukacije hrvatske turističke zajednice. 2013. <https://www.htz.hr/hr-HR/press/objave-za-medije/nastavlja-se-program-edukacije-hrvatske-turisticke-zajednice> (pristupljeno 08. 06. 2023.)
10. Kožić I., Kakva je sezonalnost turizma u Hrvatskoj. 2013. <https://hrcak.srce.hr/file/172034> (pristupljeno 10. 06. 2023.)
11. Mijačika D., „Primjena ekoloških certifikata u poslovanju hotelskih poduzeća“, Završni rad, Sveučilište u Splitu, Split, 2022. <https://zir.nsk.hr/islandora/object/efst%3A4841/datastream/PDF/view> (pristupljeno 01. 07. 2023.)
12. Ministarstvo turizma i sporta, Strategija razvoja održivog turizma do 2030. godine, 2022. <https://mint.gov.hr/strategija-razvoja-turizma-11411/11411#:~:text=U%20cilju%20ostvarenja%20vizije%20definirana%20su%20%C4%8Detiri%20klju%C4%8Dna,i%20klimu%2C%20Konkurentan%20i%20inovativan%20turizam%2C%20Otporan%20turizam> (pristupljeno 05. 07. 2023.)
13. Ministarstvo turizma i sporta, Hrvatska postigla najviši skok na IMD-ovoj ljestvici konkurentnosti, 2022. <https://mingor.gov.hr/vijesti/hrvatska-postigla-najvisi-skok-na-imd-ovoj-ljestvici-konkurentnosti/8840> (pristupljeno 08. 09. 2023.)
14. Narodne novine, Strategija razvoja održivog turizma do 2030. godine [https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/full/2023\\_01\\_2\\_18.html](https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/full/2023_01_2_18.html) (pristupljeno 20. 09. 2023.)
15. Silva L., Održivi turizam, Devet eco-friendly hotela u Portugalu, 2022. <https://www.portugal.com/hotels/sustainable-tourism-9-eco-friendly-hotels-in-portugal/> (pristupljeno 01. 08. 2023.)
16. Ojurović J., „Uloga i značaj ekoturizma u turizmu Republike Hrvatske“, Diplomski rad, Sveučilište Jurja Dobrile u Puli, Pula, 2017. <https://repozitorij.unipu.hr/islandora/object/unipu%3A1480/datastream/PDF/view> (pristupljeno 15. 05. 2023.)
17. Štimac L., „Održivi turizam“, Diplomski rad, Sveučilište Jurja Dobrile u Puli, Pula, 2018. <https://repozitorij.unipu.hr/islandora/object/unipu%3A2872/datastream/PDF/view> (pristupljeno 08. 09. 2023.)
18. Vugrinec S., Naš poklon zemlji, 2023. <https://punkufer.dnevnik.hr/clanak/putovanja/5-ekoloski-prihvatljivih->

[destinacija-za-odrziva-putovanja---](#)

[777642.html#:~:text=Predanost%20odr%C5%BEivim%20praksama%20odigr  
ala%20je%20znatnu%20ulogu%20u,resursa%2C%20smanjenje%20upotrebe  
%20plastike%20i%20potporu%20lokalnim%20zajednicama](#) (pristupljeno 15.

06. 2023.)

Popis tablica

Tablica 1. Noćenja turista u Hrvatskoj od 2015. do 2022. godine

Tablica 2. Dolasci turista u Hrvatsku od 2015. do 2022. godine

## **Sažetak**

Ovaj rad istražuje održivi razvoj turizma, s naglaskom na ključne aspekte: lokalnu zajednicu, energiju, klimatske promjene, kulturne resurse, edukaciju i tehnologiju. Iako turizam brzo raste, ima značajan utjecaj na okoliš, društvo i kulturu. Stoga je važno uspostaviti održive prakse kako bi se očuvala priroda i kultura. Lokalna zajednica igra ključnu ulogu u održivom turizmu, podržavajući lokalnu ekonomiju i očuvanje kulturne autentičnosti. Pravedna raspodjela koristi potiče sudjelovanje i podršku lokalnih zajednica. Energetski aspekt je također važan, uključujući smanjenje potrošnje energije, korištenje obnovljivih izvora i povećanje energetske učinkovitosti. Očuvanje kulturnih resursa je temelj održivog turizma, uključujući zaštitu i promociju kulturnih elemenata radi očuvanja autentičnosti destinacija. Edukacija turista o održivosti i odgovornom putovanju ključna je za promjenu svijesti, poticanje ekoloških aktivnosti i podršku lokalnim proizvodima. Zaključno, održivi razvoj turizma omogućava ravnotežu između razvoja i očuvanja. Suradnjom, edukacijom, tehnologijom i svjesnošću turista, možemo postići održiv turizam s koristima za sve - turiste, lokalne zajednice i okoliš.

**Ključne riječi:** održivi razvoj, lokalna zajednica, kulturni resursi, edukacija, energija

## Summary

This paper explores the sustainable development of tourism, focusing on key aspects: local community, energy, climate change, cultural resources, education and technology. Although tourism is growing rapidly, it has a significant impact on the environment, society and culture. Therefore, it is important to establish sustainable practices to preserve nature and culture. The local community plays a key role in sustainable tourism, supporting the local economy and preserving cultural authenticity. Fair distribution of benefits encourages the participation and support of local communities. The energy aspect is also important, including reducing energy consumption, using renewable sources and increasing energy efficiency. The preservation of cultural resources is the basis of sustainable tourism, including the protection and promotion of cultural elements in order to preserve the authenticity of destinations. Educating tourists about sustainability and responsible travel is key to changing awareness, encouraging environmental activities and supporting local products. In conclusion, the sustainable development of tourism enables a balance between development and conservation. Through cooperation, education, technology and tourist awareness, we can achieve sustainable tourism with benefits for everyone - tourists, local communities and the environment.

**Key words:** sustainable development, local community, cultural resources, education, energy